

BM Kolektif Güvenlik Sisteminin Etkinliği Sorunu: Realist Bir Değerlendirme

The Efficiency Problem of the UN Collective Security System: A Realist Review

Murat GÜNEYLİOĞLU^a

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi

Başvuru	7 Aralık 2020
Kabul	30 Mart 2021
Yayın	7 Mayıs 2021

Makale Türü	Araştırma Makalesi
-------------	--------------------

Anahtar Kelimeler

BM Güvenlik Konseyi,
Güç dengesi,
Körfez krizi,
Kosova,
Libya,
Suriye

ARTICLE INFO

Article History

Received	7 December 2020
Accepted	30 March 2021
Published	7 May 2021

Article Type	Research Article
--------------	------------------

Keywords

UN Security Council,
Balance of power,
Gulf crisis,
Kosovo,
Libya,
Syria.

ÖZ

Birleşmiş Milletler kolektif güvenlik sistemi Soğuk Savaş dönemi ve sonrasında birçok uluslararası güvenlik krizi karşısında etkisiz bir konumda kalmıştır. Bunun en önemli nedeni, BM Güvenlik Konseyi (BMGK) daimi üyelerinin kendilerini ilgilendiren sorunlarda veto kartına başvurarak sistemi kilitlemesi olarak görülmektedir. Sistemi etkin kılabilmek için ortaya atılan reform önerileri, BMGK'nın yapısı ve karar alma sistemi üzerine düzenlemeler içermektedir. Buna karşın realizm, uluslararası örgütlerin barış ve güvenliğin korunmasında rol oynayabilen özerk bir aktör olarak ele alınmasına karşı çıkmaktadır. Uluslararası örgütler en güçlü devletler tarafından biçimlendirilmekte ve kendi çıkarları çerçevesinde kullanılmaktadır. Bu bakımdan örgütler sadece sistemdeki güç dengesinin bir yansımasıdır. Savaş ve barışın ardındaki en önemli faktör güç dengesidir. Bu çalışma BM kolektif güvenlik sisteminin etkinliği sorununu realist bir perspektiften incelemektedir. Çalışmanın ana iddiasına göre, uluslararası krizlere askeri müdahale kararını etkileyen temel faktörler ulusal çıkarlar ve bölgesel güç dengeleridir. BMGK onayı, müdahaleye uluslararası destek ve meşruiyet sağlaması açısından yalnızca karar almayı kolaylaştırıcı bir rol oynamaktadır. Uluslararası krizlere müdahale edilmesi yolunda yukarıdaki faktörlerin nasıl işlediğini ortaya koyabilmek için, Soğuk Savaş sonrası yaşanan önemli örnek olaylar incelenmektedir. Bunlar; I. Körfez Savaşı, Kosova krizi ve Suriye iç savaşıdır. Suriye'de yaşanan kriz, benzer bir biçimde ortaya çıkan ancak BMGK kararıyla müdahale edilen Libya kriziyle karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

ABSTRACT

The United Nations collective security system has been inefficient vis-à-vis many international security crises during and after the Cold War. The conventional wisdom suggests that this is mainly because the permanent members of the UN Security Council (UNSC) have often applied to the veto with regard to problems concerning their interests. Therefore reform suggestions for the system focus on the UNSC's structure and decision-making process. However, realism does not agree that international organizations are autonomous actors that could preserve peace and security. International organizations are shaped by the most powerful nations who utilize them to pursue their interests. International organizations are just a reflection of the distribution of power which is the main factor leading to war and peace. This paper examines the efficiency problem of the UN collective security system from a realist perspective. It argues that national interests and regional balance of power are the main factors affecting decisions for military intervention in a given international crisis. The UNSC authorization plays a role only in facilitating such a decision as it provides international support and legitimacy for the intervention. In order to show how those factors function in practice, the paper turns to the significant cases from the post-Cold-War era: The First Gulf War, the Kosovo crisis, and the Syrian civil war. The Syria crisis is analyzed comparatively with the Libya crisis which emerged on the basis of similar causes but led to an intervention authorized by the UNSC.

EXTENDED SUMMARY

Research Problem & Questions

This study examines the efficiency problem of the United Nations collective security system from a realist

perspective. The problem has been discussed in the literature since the Cold War era. In the 1990s, the demise of the bipolar world order and the long-term ideological hostilities have aroused hopes for the revival of the UN system as a platform to effectively deal with rising security crises undermining international peace and security.

^a Dr., Kırklareli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kırklareli, **E-Posta:** guneylioglumurat@yahoo.com, **ORCID:** https://orcid.org/0000-0003-3959-5219

However, the UN record on dealing with international crises has been poor concerning regional conflicts and civil wars of the 21st Century not to mention the domestic conflicts following the Arab Spring. In order to comprehend the problem more clearly with its different aspects, we need a closer look at the UN collective security system and the responses it has developed towards significant security crises after the Cold War.

The research questions could be listed as follows: What are the real factors rendering the UN Security Council (UNSC) inefficient vis-à-vis international security crises experienced after the Cold War? Under which conditions do states look for an authorization resolution by the UN to initiate a military intervention that seeks to contain conflicts and facilitate a resolution? Under which conditions do states give up such efforts and develop unilateral military responses by-passing the UN system? If states seek an UN-mandated resolution in some cases but do not avoid by-passing the system in other cases, how can we define the main factors determining the efficiency/inefficiency of the UN collective security system?

Literature Review

Among the mainstream theories of international relations, the realist school is the most skeptical of the capacity of international organizations to preserve peace and security in the international system. Realism's critical view of international organizations could be helpful to comprehend the real reasons making the UN system dysfunctional. Therefore the research has started with a review of the realist literature on international organizations which questions their role in preserving international security. In this respect, the paper makes references to the views of leading realists such as Edward Carr, Hans Morgenthau, Kenneth Waltz, and John Mearsheimer. After reviewing realist approaches towards international organizations, the focus has been moved to academic studies examining the UN record on dealing with international conflicts and crises in the post-Cold War era. Based on this second review, the First Gulf War, the Kosovo crisis, the Syrian civil war have been defined as the most useful and typical cases to conduct a cross-case analysis. A selective reading of the history of these three cases has been helpful to define the most significant factors leading to the different international responses vis-à-vis these crises.

Methodology

The study uses the qualitative method to analyze the research problem. It defines 'national interests' and 'regional balance of power' as the two main factors affecting decisions for military intervention in a given international crisis. A third factor, 'the UNSC authorization,' plays a role only in facilitating such a decision as it provides international support for the intervention. According to the model developed by the study, the efficiency or inefficiency of the UN system vis-à-vis an international security crisis is determined by the relationship among these three factors. In order to show how those factors function in practice, the study focuses respectively on the First Gulf War, the Kosovo crisis, and the Syrian civil war. The Syria crisis is analyzed comparatively with the Libya crisis which emerged on the basis of similar causes but led to an intervention authorized

by the UNSC. All these cases are examined in the third section of the paper which conducts a cross-case analysis to test the model and main assumptions developed in the study.

Results and Conclusions

The cross-case analysis represented in the third section supports the argument that the decisions for military intervention are strongly influenced by assessments on 'national interests' and 'balance of power.' The comparative analysis on the Syrian civil war and the Libya crisis also puts forward that these two factors could even shape voting decisions at the UN Security Council by permanent members who are indeed against the idea of international military intervention. The logic of consequence, calculations on risks and advantages, and realist assessments on the feasibility of the military option seem to be influential in all these crises experienced after the Cold War. Because of the space limits of a journal article, it has not been possible to expand the research to cover more example cases from different areas of the world. Future studies examining the UN's responses to various cases from a similar realist perspective could test the validity of the arguments represented in this paper or modify the assumptions to capture the impacts of different variables which are overlooked by the study.

1. Giriş

Soğuk Savaş boyunca BM kolektif güvenlik sistemi daimi üyelerin veto oyları nedeniyle çoğu uluslararası kriz karşısında kilitlenmiştir. 1990'larda iki kutuplu sistemin çökmesiyle beraber, BM sisteminin geleceği hakkında olumlu düşünceler ortaya atılmıştır. Irak'ın Kuveyt'i işgali ile başlayan Körfez krizine BM çerçevesinde etkili bir çözüm bulunması bu düşünceleri doğrular nitelikteydi. İlerleyen yıllarda Somali ve Bosna'daki çatışmalara BM Güvenlik Konseyi (BMGK) çerçevesinde çözüm aranmaya devam edilmiştir. Ancak 1999 Kosova krizinde, Konsey daimi üyelerinden Rusya ve Çin'in tavrı nedeniyle müdahale kararı almak mümkün olamamıştır. Ardından NATO ittifakı, BM sistemini devre dışı bırakarak (diğer bir deyişle *by-pass* ederek) Kosova'da herhangi bir yetkilendirme kararına dayanmayan bir askeri operasyona girişmiştir.

On yılı aşan bir süreden sonra BM sisteminin etkinliği sorunsalı, Arap Baharı sürecinin bazı ülkelerde iç savaşların fitilini ateşlemesiyle birlikte yeniden gündeme oturmuştur. 2011 yılında Libya iç savaşına, BMGK onayı çerçevesinde NATO'nun düzenlediği bir hava operasyonu ile müdahale edilmesi mümkün olmuştur. Devam eden süreçte, Suriye'de büyüyen çatışmalar karşısında BM Güvenlik Konseyi veto oyları nedeniyle yeniden kilitlenmiş ve çatışmalar karşısında izleyici durumunda kalmıştır. Bu bağlamda BM kolektif güvenlik sistemini daha etkin kılabilmek için gündeme gelen reform önerileri; daimi üyelerin veto hakkının ortadan kaldırılması, belli konularda alınacak kararlarla sınırlandırılması veya bir kararın reddedilmesinin iki veya daha fazla daimi üyenin veto kullanması şartına bağlanması gibi düzenlemeler içermektedir (Wouters ve Ruys, 2005; Kutlu 2018). Bu reformların hayata geçirilmesinin ne kadar mümkün olduğu tartışmasının yanında, öne sürülen düzenlemelerin sistemin çalışması üzerinde nasıl etkili olacağı da bir soru işaretidir.

Bu çalışma, Soğuk Savaş sonrası dönemde BM kolektif güvenlik sisteminin etkinliği sorunsalını realist bir bakış açısıyla incelemektedir. Devletler hangi durumlarda askeri operasyon düzenlemek için BM yetkilendirme kararını beklemekte ve hangi durumlarda BM sistemini *by-pass* ederek kendi başlarına veya bölgesel güvenlik örgütleri vasıtasıyla askeri müdahalelere başvurmaktalardır? Devletler belli örneklerde soruna BM çerçevesinde çözüm ararken başka örneklerde bu çerçeveden dışına çıkmaktan kaçınıyorlarsa, BM kolektif güvenlik sisteminin uluslararası barışı korumadaki rolü ve etkinlik derecesi nasıl tanımlanabilir? Bu gibi sorulara cevap arayan çalışma, realist literatürde vurgulanan ‘ulusal çıkarlar’ ve ‘bölgesel güç dengesi’ faktörlerinin uluslararası krizlere müdahale kararı almada oynadığı merkezi rolü vurgulamaktadır. Çalışmada öne sürülen fikre göre bu iki faktör, askeri müdahale yönünde alınacak kararları belirleyen temel bağımsız değişkenlerdir. BM Güvenlik Konseyi onayı sadece müdahale kararı almayı kolaylaştırıcı bir rol oynamaktadır.

İlk bölümde, realist yazarların uluslararası örgütler ve BM sistemi üzerine değerlendirmeleri yer almaktadır. Ardından ikinci bölüm uluslararası güvenlik krizlerine askeri müdahale kararını etkileyen faktörler; ulusal çıkarlar, bölgesel güç dengeleri ve BMGK onayını ele almaktadır. Ortaya konulan modele göre, herhangi bir uluslararası güvenlik krizi durumunda BM kolektif güvenlik sisteminin etkinliği/etkisizliği bu değişkenler arasındaki ilişkiler çerçevesinde belirlenmektedir. Son bölümde, BM kolektif güvenlik sisteminin etkinliğini sorgulamak adına farklı örnek olaylar karşılaştırmalı olarak incelenmektedir. Öncelikle BM sisteminin işletildiği en başarılı örnek olarak sunulması nedeniyle, I. Körfez Savaşı ele alınmıştır. Ardından, BM yetkilendirmesi dışında gerçekleşen müdahaleler arasında hukuki boyutu, meşruiyeti ve ortaya koyduğu siyasi sonuçlar açısından en tartışmalı örneklerden olan Kosova operasyonu incelenecektir. Son olarak, insani felaketin boyutları açısından Kosova ve Libya krizlerini geride bırakan, ancak rejim karşıtı bir askeri müdahalenin gerçekleşmediği Suriye örneğinde müdahale kararını engelleyen temel faktörlerin neler olduğu tartışılmaktadır.

2. Realizm, Uluslararası Örgütler ve BM Sistemi

Diğer ana akım uluslararası ilişkiler teorileri arasında, uluslararası örgütlerin dünya siyaseti üzerindeki etkisine en şüpheci yaklaşan okul realizm olagelmıştır. Realizmin ulus devletleri uluslararası politikanın temel aktörü olarak gören yaklaşımı, uluslararası örgütlerin devlet iradesinin ötesinde otonom bir aktör olarak davranabileceği varsayımını reddetmektedir. Realizm uluslararası örgütlerin merkezinde yer alan normlar, kurallar ve belirli süreçlerin öngördüğü davranış kalıplarının devlet davranışını biçimlendirmede etkin bir rol oynayabileceği fikrine şüpheyle yaklaşmaktadır. John J. Mearsheimer (1994) uluslararası kurumlar üzerine yazdığı bir makalesinde realizmin konuya bakışının bir özetini sunmaktadır.¹ Realist perspektifte, uluslararası örgütler en güçlü devletler tarafından kendi

çıkarlarına göre biçimlendirilmektedir. Uluslararası örgütler sistemdeki güç dağılımının bir yansımasıdır. Bu yüzden örgütler kendi başına bağımsız bir değişken olarak ele alınmaz. Herhangi bir örgüt savaşın önlenmesinde aktif bir rol oynayamaz. Savaşı ve barışı belirleyen temel faktör güç dengesidir.²

20. yüzyılda uluslararası ilişkiler disiplininin gelişim süreci, iki dünya savaşının ardından birer kolektif güvenlik sistemi oluşturma çabasına şahit olmuştur. I. Dünya Savaşı'nın ardından disiplinde ortaya çıkan idealizm-realizm tartışması, uluslararası örgütlenme sorunsalını ön plana çıkarmıştır. 1930'lar ve 1940'lar boyunca devam eden bu tartışmada idealistler uluslararası alanda barışı korumak için uluslararası örgütlenme ve hukukun geliştirilmesi gerektiğini savunmuştur. Bu noktada dönemin önemli realist temsilcilerinden Edward H. Carr, idealistlerin yaklaşımının hâkim devletlerin dominant pozisyonunu pekiştirmeye yaradığını savunmuştur. Carr'a göre idealistlerin evrensel normlar çerçevesinde hukuka ve örgütlenmeye dayalı bir uluslararası düzen yaratma çabası, esasen hâkim devletlerin değerlerinin yaygınlaştırılmasına hizmet etmekte ve savaştan galip çıkanların oluşturduğu statükonun devamını amaçlamaktaydı (Eralp, 2004: 70).

Ayrıca Carr, evrensel örgütlenme çerçevesinde bir kolektif güvenlik sistemi yaratmayı amaçlayan ilk önemli girişim olan Milletler Cemiyeti'nin (MC) başarısızlığı üzerine de yazmıştır. Ona göre MC mevcut güç ilişkileri dikkate alınarak yapılandırılmamış ve bu yüzden başarısız olmuştur (Archer, 2001: 116). Cemiyetin başarılı olması güçlü devletlerin ona verdiği destekle mümkün olacaktı. Başlangıçta savaş galibi İngiltere ve Fransa cemiyete ve ilkelerine önemli destek vermektedir. Fakat iki savaş arası dönemde Almanya, Japonya ve İtalya'nın MC sistemine giderek karşı çıkmaya başlaması, ABD ve Sovyetler Birliği'nin MC ilkelerini desteklemeye ve korumaya yanaşmaması Cemiyeti etkisizleştirmiştir. Sonuç olarak düşmanlarını kapılarından uzak tutmak isteyen İngiltere ve Fransa MC ilkelerini koruyan bir siyaset izlemekten vazgeçmiş ve II. Dünya Savaşı'na giden yolda MC sistemi çökmüştür (Archer, 2001).

Carr'ın yukarıda ele alınan saptamaları, II. Dünya Savaşı ertesinde Birleşmiş Milletlerin kurucuları tarafından da benimsenmiş gibi görünmektedir. BM çerçevesinde oluşturulmaya çalışılan kolektif güvenlik sisteminin korunması, bu defa güç dengesi esas alınarak BM Güvenlik Konseyi daimi üyesi beş büyük devletin inisiyatifine bırakılmıştır. Uluslararası barış ve güvenliğin tehdit edildiği durumları tespit etme ve alınacak önlemleri karara bağlama yetkisi BMGK'ya tanınmıştır. BM antlaşması Güvenlik Konseyi daimi üyesi beş büyük devlete veto hakkı tanıyarak, alınacak herhangi bir karar için bu güçler arasındaki uzlaşmayı bir ön şart haline getirmiştir (Bkz. Bennett ve Oliver, 2002).

BM kolektif güvenlik sisteminde güç dengesi bir şekilde gözetilse de, klasik realizmin temsilcilerinden Hans Morgenthau (1960: 493–494) sistemin sağlam temellere

¹ Mearsheimer ilgili çalışmasında uluslararası örgütler yerine uluslararası kurumlar kavramını kullanmaktadır. Mearsheimer (1994: 8) bu kavramı genel literatürle uyumlu biçimde, devletler arası rekabet ve işbirliğini düzenleyen kurallar bütünü olarak tanımlamaktadır. Uluslararası örgütler, belirli bir merkez, idari bürokrasi ve organlar gibi unsurların oluşturulmasıyla fiziksel bir yapıya kavuşmuş uluslararası kurumları

temsil etmektedir. Her uluslararası kurum örgütsel bir yapıya sahip değildir; ancak her uluslararası örgütün belli bir kurumsal bir çerçevesi bulunmaktadır. Bu bakımdan realistlerin uluslararası kurumlar üzerine yaptığı değerlendirmeler uluslararası örgütleri de kapsamaktadır (Bkz. Reus-Smit, 2014: 275).

² Mearsheimer'a paralel görüşler için bkz. Kenneth Waltz (2000: 18).

oturtulamadığını öne sürmüştür. II. Dünya Savaşı'nın ardından galip güçler tarafından acilen statükoyu korumak için bir sistem yaratılmış ve bu süreçte büyük güçlerin statüko üzerinde anlaşmaya vardığı varsayılmıştır. Hâlbuki Morgenthau'ya böyle bir anlaşma hiçbir zaman var olmamıştır. Bu yüzden II. Dünya Savaşı ertesinde de uluslararası rekabet ve askeri çatışmalar devam eden olgular olagelmıştır. İki kutuplu sistem dahilinde Soğuk Savaş'ın başlamasının ardından, Güvenlik Konseyi veto oyları sebebiyle çoğu olayda etkisiz kalarak ve barışı koruma görevini yerine getirememiştir (Kutlu, 2018).

Soğuk Savaş'ın bitmesiyle bazı uluslararası güvenlik krizlerine yönelik kararlarda BMGK daimi üyeleri arasında oy birliği sağlanabildiği gözlemlenmiştir. Bu durum, I. Körfez Savaşı, Bosna ve Somali çatışmaları gibi krizlere BM kolektif güvenlik sistemi çerçevesinde çözüm aramasını mümkün kılmıştır (Yalçınkaya, 2008: 266-286). Ancak 1998-1999'da yaşanan Kosova krizinde NATO ittifakı üyeleri, BMGK daimi üyeleri Rusya ve Çin'in karşıt pozisyonları sebebiyle BM kolektif güvenlik sistemi dışında bir çözüm aramaya yönelmişlerdir (Keskin, 2006).

Diğer taraftan 2003 yılında ABD'nin müttefikleriyle birlikte BM yetkilendirme kararı olmadan Irak'a karşı giriştiği askeri müdahale, BM'nin uluslararası barış ve güvenliği sağlamadaki rolünü yeniden ciddi bir tartışma konusu haline getirmiştir. 2000'li yıllarda George W. Bush liderliğinde ABD'nin izlediği tek taraflı politikalar, Güvenlik Konseyi daimi üyelerinden Rusya ve Çin'i giderek artan bir biçimde rahatsız etmeye başlamıştır. ABD uluslararası güvenlik politikalarını ve müdahaleciliğini, uluslararası terörizmle mücadele, demokratik rejimlerin yaygınlaştırılması ve insan hakları ihlallerinin önüne geçme amaçları çerçevesinde meşru göstermeye çalışmıştır. ABD Rusya ve Çin'in algılamalarında ABD'nin arka planda kendi desteklediği rejimleri iş başına getirerek stratejik bölgelerde güç dengelerini değiştirmeyi amaçlayan makro bir strateji izlemekte olduğu şüphesi ortaya çıkmaktadır (Paul, 2005).

Yaklaşık on yıl önce otoriter rejimlere karşı isyanlarla başlayan Arap Baharının bazı bölge ülkelerinde iç savaşa doğru evrilmesi, uluslararası barış ve istikrarı korumak için askeri müdahale yöntemlerini ve BMGK'nın konumunu yeniden tartışılır hale getirmiştir. Arap Baharı sürecinde toplumsal hareketler Muammer Kaddafi rejiminin sert güce dayalı tutumuyla ilk olarak Libya'da iç savaşa boyutuna ulaşmıştır. Güvenlik Konseyinde konuyla ilgili olarak Libya'da tehdit altındaki sivil nüfusun korunması için kuvvet kullanımına izin veren 1973 sayılı karar tasarısı gündeme getirilmiştir. Oylama sırasında Rusya ve Çin'in çekimser kalması, NATO'nun BM Antlaşmasının VII. bölümüne dayanan bir askeri operasyon düzenlemesinin yolunu açmıştır (Howorth, 2013).

Libya müdahalesini izleyen birkaç ay içinde Suriye'de rejim karşıtı ayaklanmalar, Esad rejiminin ağır silahlara başvurmasıyla büyük bir insani krize ve iç savaşa dönüşmüştür. 2018 baharına gelindiğinde çatışmalar sonucu ölenlerin sayısının 500.000 kişiyi aştığı tahmin edilmektedir ("World Report," 2019). Ancak Güvenlik Konseyinde Rusya ve Çin'in, Suriye'ye yönelik uluslararası müdahaleye yeşil ışık yakma potansiyeline sahip her türlü karar tasarısına karşı durması, krize BM çerçevesinde askeri çözüm bulunmasını imkânsız hale getirmiştir. Peki, Esad'ın

gitmesi yönünde iradesini açıklayan devletler grubu için 1999 Kosova krizinde olduğu gibi BM yetkilendirmesi olmadan rejim karşıtı bir operasyon düzenlemekten kaçınmıştır? Devletlerin askeri operasyon düzenlemek için BM yetkilendirmesini beklediği durumlar ve BM sistemini *by-pass* ederek tek taraflı yöntemlere başvurduğu durumlar birbirinden ayrılarak nasıl tanımlanabilir?

Bu gibi sorulara cevap verebilmek için bir sonraki bölümde çalışma, realist okulun vurguladığı ulusal çıkarlar ve güç dengesi olgularına atıfta bulunarak, onları müdahale kararının alınmasında ana değişkenler olarak tanımlanmaktadır. Öncelikle bu iki faktörün, birer bağımsız değişken olarak müdahale kararını belirlemede nasıl etkili olduğu incelenecektir. Ardından uluslararası askeri müdahaleler için BMGK'dan alınacak yetkilendirme kararının ne gibi anlamlar ifade ettiği tartışılacaktır.

3. Uluslararası Güvenlik Krizlerine Askeri Müdahale Kararını Etkileyen Faktörler

Bu bölümde uluslararası güvenlik krizlerine müdahale sürecinde etkili olan faktörler ele alınmaktadır. Çalışma uluslararası bir krize müdahale kararını belirleyen temel bağımsız değişkenler olarak 'bölgesel güç dengesi' ve müdahale taraftarı güçlerin 'ulusal çıkarlarını' ele almaktadır. Bu değişkenlerin ötesinde, BM Güvenlik Konseyi'nin onayı ve yetkilendirmesi yalnızca müdahale kararının alınmasını kolaylaştıran bir faktörü temsil etmektedir. Askeri müdahaleyi mümkün veya imkânsız kılan temel faktör, BMGK onayı değil sayılan ilk iki olgudur.

3.1. Ulusal Çıkarlar

Ulusal çıkarların nasıl belirlendiği konusu uluslararası ilişkiler literatüründe yoğun bir tartışma konusudur. Realist/neorealit yaklaşımlar ulusal çıkarlar arasında bir hiyerarşi olduğunu varsayarak, devletin en önemli çıkarının güvenliğini sağlamak ve bu amaca ulaşma doğrultusunda gücünü arttırmak olduğunu savunur. Liberal/neoliberal teoriler ulusal çıkarların katı hiyerarşik kategorizasyonuna karşı çıkmakta, güvenlik meselelerinin yanında sosyo-ekonomik gelişme ve refah artışı gibi konuların önemli olduğuna işaret etmektedir (Burchill, 2005). Söz konusu tartışmalar önemli olmakla birlikte, bu çalışma çerçevesinde ulusal çıkar olgusu daha dar ve basit anlamda olası bir askeri operasyon için alınacak kararlarla ilişkilendirilmektedir. Devletler çoğunlukla, ulusal çıkarının belli bir krize müdahale etmeyi gerektirip gerektirmediğine karar verirken bölgesel anlamda çıkarının bulunup bulunmadığına bakmakta ve askeri operasyonun ortaya koyduğu risk ve maliyetleri ulaşılabilecek sonucun getirileriyle karşılaştırmaktadır.

Yukarıdaki varsayımlar rasyonel tercih teorisine dayanmaktadır. Dış politikada rasyonalite hedeflerin ortaya konması, bu amaçlara ulaşma yolunda tüm mevcut alternatiflerin belirlenmesi, devletlerin sahip olduğu güç ve yetenekler açısından uygulanabilirliklerinin değerlendirilmesi, her bir alternatifin avantaj ve maliyetlerinin saptanması ve sonuç olarak hedefe ulaşmada fayda maksimizasyonunu sağlayacak alternatifin uygulanmasını öngörmektedir. (Aydın, 2004: 41).

Bu kuramsal varsayımların uygulamada da geçerli olduğu görülmektedir. John Ikenberry (2000: 87) Clinton

yönetiminin Haiti, Somali, Bosna ve Kosova krizlerine karşı izlediği politikaları gözlemleyerek şu sonuca ulaşmıştır. ABD sistemdeki tek süper güç olsa da, yaşanan tüm insani felaketlere ve insan hakları ihlallerine cevap verebilecek bir konumda değildir. Ancak müdahale etmenin istenen sonuçlara ulaşma yolunda farklılık yaratacağına inanıldığında ve maliyetler kabul edilebilir düzeyde olduğunda ABD gücünü kullanmaktan kaçınmayacaktır. Ikenberry'e göre ABD insani krizlere müdahale ederken, müdahalenin ne gibi sonuçlar doğuracağını ve maliyet hesaplarını dikkate almaktadır.

Kosova operasyonuna giden yolda önemli rol oynayan İngiltere başbakanı Tony Blair, müdahaleden önceki NATO zirvesinde yaptığı konuşmada uluslararası krizlere müdahaleyle ilgili yeni bir 'uluslararası toplum doktrini' yaratma çağrısında bulunmuştur. Bu doktrin çerçevesinde, uluslararası barışın sağlanması doğrultusunda müdahale kararının alınması için beş önemli kriter önerilmektedir. Blair'e göre, askeri müdahalenin ihtiyatlı bir şekilde başarıya ulaşma olasılığı üzerine yapılan durum değerlendirmesi önemli bir kriteri temsil etmektedir. İngiltere başbakanı saydığı kriterler arasında ulusal çıkarların varlığını da eklemiştir; Kosova örneğinde Arnavut kitlelerin göçe zorlanmasının Avrupa'da yaratacağı sorunlara ve tehlikeli duruma işaret etmiştir (Hehir, 2010: 152).

Bu bağlamda uluslararası krizlere müdahalede, askeri müdahaleye ilişkin fayda/maliyet hesaplarının oldukça etkili olduğu söylenebilir. Uluslararası krizlere müdahale kararı alınırken, mevcut krizin ulusal çıkar açısından ne anlam ifade ettiği önemli olmaktadır. Ancak realist yaklaşımlara göre, devletler ulusal çıkarlarının peşinde koşarken kapasiteleriyle doğru orantılı hedefler seçmek durumundadır. Bununla birlikte dış politikada başarı ve başarısızlık, bir devletin kendi gücünün yanı sıra rakip aktörlerin kapasitelerini de doğru değerlendirilmesine bağlıdır (Morgenthau, 1960). Bu yüzden ulusal çıkarların formüle edilmesi sürecinde, diğer aktörlerin karşı dengeleme potansiyeli ve mevcut güç dengesini de dikkate almak gereklidir.

3.2. Güç Dengesi

Güç dengesi neorealist okulun üzerinde çalıştığı temel bir olgudur. Kenneth Waltz (1979) güç dengesi teorisinin yaygın bir şekilde alıntılanan basit bir versiyonunu sunmaktadır. Waltz'a göre anarşik yapıdaki uluslararası sistemde aktörler arasında görülen güç dengesizlikleri zayıf devletlerin güvenliğini ve bekasını tehdit etmektedir. Güç dengesi kuramına göre güçlü devletler ve onların oluşturduğu koalisyonlar, zayıf devletleri bir araya getiren ittifaklarla dengelenecek ve böylece sistemde hegemonya kurulması engellenecektir. Zayıf durumda olan devletler, "serbest karar verebilecek durumdaysa zayıf tarafa katılmayı tercih eder, çünkü onları tehdit eden güçlü tarafıdır" (Waltz, 1979: 127). Böylece sistemde güç dengesi kendini tekrar eder biçimde sürekli olarak ortaya çıkmaktadır.

Stephen Walt (1987) Orta Doğu bölgesinde ittifak oluşumları üzerine temellendirdiği tehdit dengesi teorisini, Waltz'un güç dengesi kuramının revize edilmiş hali olarak sunmaktadır. Bir bölgesel sistemde yer alan devletlerin ittifak tercihlerini açıklayabilmek için küresel güç dağılımından farklı faktörlerin de hesaba katılması

gerekmektedir. Walt'un teorisi coğrafi mesafe ve saldırgan amaçlar gibi değişkenleri de dikkate almaktadır. Tehdit dengesi teorisine göre, devletler en güçlü olan aktöre karşı değil, kendisini en çok tehdit eden aktöre karşı dengeleme davranışına girişmektedir. Tehdidin dört temel kaynağını; toplam maddi güç (*aggregate power*), saldırgan güç (*offensive power*), coğrafi yakınlık (*geographic proximity*) ve saldırgan amaçlar (*aggressive intentions*) oluşturmaktadır. Devletler ittifak politikalarını bu faktörlere göre biçimlendirmekte ve bölgesel güç dengeleri bu şekilde oluşmaktadır. Coğrafi yakınlık bu bağlamda tehdit düzeyini artırma ve azaltmada çok önemli bir değişkendir. Ancak her devletin en tehditkâr ülkeye karşı dengeleme davranışına başvurması beklenemez. Coğrafi açıdan büyük bir güce yakın olan zayıf devletler potansiyel müttefiklere uzak bir konumda izole olurlarsa, büyük gücü yatıştırmak için onun güvenlik politikalarına uyum sağlama yoluna gidebilir (*bandwagon*). Bu durum, büyük güçler etrafında etki alanlarının ya da diğer bir deyişle arka bahçelerin nasıl oluştuğunu açıklamaktadır (Walt, 1987: 23-24).

Tehdit dengesi teorisi, uluslararası sistem altında kendine has karakteristiği olan bölgesel güç dengelerinin nasıl ortaya çıktığını açıklamak açısından işlevseldir. Bölgesel güç dengeleri, uluslararası krizlere müdahale konusunda alınacak kararları küresel güç dengesine nazaran daha çok etkilemektedir. ABD'nin Panama ve Grenada'ya müdahale etme kararı alınırken veya Irak ve Suriye'ye müdahaleyi düşünürken farklı ittifak sistemlerini ve güç denklemlerini dikkate aldığı aşikârdır. Aynı durum, Rusya'nın Balkanlar'a yönelik güvenlik politikalarını belirlerken ya da kendi yakın çevresindeki bir etnik çatışmaya müdahale ederken de geçerli olmaktadır.

Diğer taraftan üçüncü dünyada ittifakların oluşumu üzerine çalışan Steven David (1991), Walt'un sadece dış tehditleri önemseyen yaklaşımını eleştirmektedir. David'e göre üçüncü dünya ülkelerinin liderleri iç ve dış bütün tehditleri dikkate alarak hareket etmektedirler. Neorealizme göre uluslararası sistem anarşiktir; ancak devletlerin sınırları içindeki iç politika alanı hiyerarşik olarak düzenlenmiştir. David'in de belirttiği üzere, bu varsayım çoğu az gelişmiş ülkede görülen istikrarsız ve çatışmacı iç politika düzenini göz ardı etmektedir. Demokrasi ve kurumların güçlü olmadığı üçüncü dünya ülkelerinde, çeşitli siyasi ve etnik gruplar iktidarı ele geçirmek için silahlı yöntemlere başvurabilmektedir. Dolayısıyla bu gibi ülkelerde rejim değişiklikleri çoğunlukla iç savaşlar ve askeri darbeler vasıtasıyla olmaktadır. Bu bakımdan David'in geliştirdiği toplu dengeleme (*omnibalancing*) teorisine göre, üçüncü dünya liderlerinin hangi dış gücün kendilerini iktidarda tutabileceği üstüne yaptıkları hesaplar ittifak tercihlerini belirleyen ana faktördür. Bu liderler rejimi korumak için gereken desteği verecek ülkelerle güvenlik işbirliğine giderler.

Soğuk savaş sonrasında ortaya çıkan ve BM çerçevesinde çözüm getirilmesi gerektiği tartışılan krizlerin çoğunluğunu, iç savaşlar ve etnik çatışmalar oluşturmuştur. Bu gibi istikrarsız durumlarda iç tehditlerle karşı karşıya kalan mevcut hükümetlerin rejimlerini korumaya yönelik çıkarı bulunan devletlerden destek aldığı görülmektedir. Bu bakımdan müdahale yanlısı devletler grubu stratejik çıkarları gereği kasten veya insani krizi ortadan kaldırma amacıyla zorunlu olarak rejim karşıtı pozisyon alırken,

rejimi koruma amacındaki dış güçler karşı dengelemeye giderek ayrı bir ittifak içinde kümelenebilmektedirler. 2011'den bu yana Suriye'nin, İran ve Rusya'dan destek alması bu perspektiften açıklanabilir. Esad rejimine görevi bırakması çağrısı yapan NATO üyeleri ve bu devletlerin bölgesel müttefikleri karşısında, bir Suriye-İran-Rusya-Çin eksenini oluşturduğu belirtilmektedir (Charap, 2013).

Buradan çıkarılabilecek en önemli sonuç, uluslararası kriz karşısında müdahaleye başvuracak devletlerin, bölgesel güç dengesini ve karşı dengeleme olasılığını dikkate alması gerektiğidir. Çünkü operasyonun amaçlarına ulaşabilmesi ve orta ve uzun vadede başarılı olabilmesi için bu dinamiklerin yönetilmesi gerekmektedir. Bazı durumlarda karşı dengeleme davranışına başvuran devletler grubu operasyon yanlısı devletleri caydırabilecek güç ve imkânlarla ulaşabilirler. Karşı dengeleme koalisyonu coğrafi avantajları çerçevesinde askeri, lojistik ve istihbarat gibi alanlarda işbirliği yaparak müdahalenin başarıya ulaşmasını engelleme kapasitesine sahip olabilir. Diğer taraftan bu karşı dengeleme ittifakı bölgesel istikrarın çöktüğü durumlarda, bölgede faaliyet gösteren paramiliter organizasyonlar, etnik gruplar ve dini/ideolojik örgütler ile organik ilişkiler kurarak etkili olma yoluna gidebilir.

Bu bakımdan müdahale yanlısı devletler karar alırken, karşı dengeleme ittifakının kapasitesini ve imkânlarını da dikkate almalıdır. Eğer karşı dengeleme koalisyonu ortaklaşa faaliyetleri vasıtasıyla operasyonun başarısını ve geleceğini riske atma imkânına sahipse, güç dengesi uluslararası müdahale bakımından elverişsiz durumda görülebilir. Böyle bir olasılık yoksa ya da göz ardı edilebilir düzeydeyse bölgesel güç dengesi müdahale açısından olumlu olarak değerlendirilmektedir. Karşı dengeleme olasılığı, müdahale kararı bağlamında ele alınan fayda maliyet hesaplarını da etkilemektedir. Bu bakımdan bölgesel güç dengesi ve ulusal/stratejik çıkarlar üzerine yapılan hesaplar arasında da bir ilişki bulunmaktadır.

3.3. BM Güvenlik Konseyi Onayı

Uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden durumlar karşısında müdahale kararını etkileyen başat faktörler ulusal çıkarlar ve güç dengesi olsa da, BMGK onayı müdahale kararını kolaylaştırıcı bir etki yapması açısından önemlidir. Birinci olarak, BMGK yetkilendirmesi durumunda müdahaleye destek veren katılımcı sayısının artması sağlanabilmekte ve bu da müttefikler arasında yük paylaşımını kolaylaştırmaktadır. Bu durum, müdahalenin risklerinin ve maliyetinin de paylaşılması anlamına gelir. Risklerin ve maliyetin azalması devletlerin ulusal perspektiflerinde müdahaleyi daha makul hale getirir. İkinci olarak BMGK onayı, askeri müdahaleler için hem yasallık ve hem de meşruiyet kaynağıdır. BM yetkilendirmesi altındaki operasyonlar uluslararası toplum tarafından haklı ve meşru görülmekte, küresel alanda daha fazla desteklenmektedir (Bkz. Hehir, 2010: 139). Son olarak BM çerçevesinde sağlanacak çok taraflılık karşı dengeleme motivasyonunu ve olasılığını düşürücü bir rol oynamaktadır. Bunun aksine tek taraflılık müdahaleci devletin stratejik hesaplarla davrandığı düşüncesini gündeme getirerek tepki uyandırır. Aşırı derecede tek taraflı davranmak, müdahale öncesi olumlu gibi görünen bölgesel güç dengesini orta ve uzun vadede tersine çevirebilir. Bu da operasyonun uzun vadeli hedeflerine ulaşmayı zorlaştırır.

Bu gibi varsayımlar realist ekolün uluslararası örgütlere yaklaşımı ile uyum göstermektedir. Kenneth Waltz'a (2000: 21) göre realizm, liberal kurumsalcılık gibi yaklaşımların örtülü hale getirdiği bir gerçeği ortaya çıkarmaktadır: Uluslararası kurumlar, uluslararası çıkarlardan ziyade ulusal çıkarlara hizmet etmektedir. Bu bakımdan uluslararası örgütlerin zayıf veya güçlü nasıl bir rol oynayacakları doğrudan devletlerin amaçları ve çıkarlarıyla ilişkilidir. Güçlü devletler uluslararası örgütlerin ortaya koyduğu hukuki mevzuatı kendi çıkarlarına uygun bir şekilde yorumlayarak uygulamaktadır. Dolayısıyla örgütler hükümetlerin ulusal çıkarları gerçekleştirmekte kullandıkları alternatif araçlardan birisidir (Waltz, 2000: 24). Bu bağlamda BMGK onayı uluslararası askeri müdahalelerin gerçekleşmesi sürecinde tek başına bir bağımsız değişken rolü oynamamaktadır. BMGK onayı sadece, ulusal çıkarlar ve bölgesel güç dengelerinin askeri müdahaleyi teşvik ettiği durumlarda karar almayı kolaylaştırıcı bir etki yapmaktadır.

Soğuk Savaş sonrasında yaşanan, Kosova, Libya, Suriye gibi krizlerin insani boyutuyla öne çıkması açısından, bu örneklerin realist bir yaklaşımla ele alınması uygunsuz gibi görülebilir. Fakat insani krizleri meydana getiren çoğu durumda, rejimi doğrudan veya dolaylı olarak hedef almadan sivil katliamları durdurmak mümkün olamamaktadır. Müdahale eden tarafın tamamen insani motivasyonla hareket ettiği düşünülse bile, böyle bir askeri operasyonun rejimle ortak çıkarları bulunan ve bölgesel etkisini sürdürmek isteyen devletler tarafından karşı dengelemeye yol açması çoğu kez kaçınılmaz olmaktadır. Diğer taraftan, müdahale edecek taraf operasyonun amaçlarını ve geleceğini riske etmemek zorundadır. Askeri operasyonlar oldukça maliyetli ve risklidir. Bu bağlamda devletlerin hedefledikleri sonuçlara ulaşamayacağını bile bile, sadece normatif gerekçelerle bu risklerin altına girmeyi kabul etmesi pek mümkün görünmemektedir.

3.4. Faktörler Arasındaki İlişkiler

BM kolektif güvenlik sisteminin belirli bir güvenlik krizi karşısında ne kadar etkin veya etkisiz durumda olacağını yukarıda incelenen faktörler arasındaki ilişkiler belirlemektedir. İlk bakışta uluslararası krizlere askeri müdahale kararı alınmasında, ulusal çıkarların en önemli faktör olduğu düşünülebilir. Teorik olarak bir devletin önemli çıkarlarının bulunmadığı bir çatışmaya askeri müdahale ederek taraf olması beklenemez. Ancak ulusal çıkarları ilgilendiren her çatışmaya müdahale etmek de mümkün değildir. Devletler stratejik çıkarlarının dahil olduğu bölgesel çatışmalara müdahale kararı alırken, avantajlar, riskler ve maliyetler üzerine hesaplar yapmaktadırlar. Bu bağlamda müdahalenin dozunu ve hangi yöntemlerle gerçekleşeceğini belirleyen bölgesel güç dengeleri en önemli kısıtlayıcı faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

Büyük güçlerin ulusal çıkarlarının dahil olduğu çatışmalarla ilgili olarak, bölgesel güç dengelerinin elverişli olduğu durumlarda askeri müdahale olasılığı artmaktadır. Bu durumda devletler sorumluluğu ve maliyetleri paylaşmak ve eylemlerine meşruiyet kazandırmak amacıyla BMGK'ya başvurarak yetkilendirme kararı aramaktadırlar. Eğer BMGK'da beş daimi üye arasında oybirliğine ulaşırlar ve müdahale yönünde bir karar çıkarılabilirse, BM kolektif güvenlik sisteminin en etkin olduğu durum ortaya

çıkılmaktadır. BM kolektif güvenlik sistemi içinde çözüm bulunan en başarılı örnek olarak Irak'a karşı girişilen I. Körfez Savaşı göze çarpmaktadır. Bununla beraber başarı düzeyi açısından sonuçları tartışılmalı olsa da tüm faktörlerin müdahaleye elverişli olduğu birinci duruma verilebilecek diğer örnekler arasında Bosna ve Libya operasyonları sayılabilir.

Uluslararası bir kriz karşısında askeri müdahale taraftarı devletlerin ulusal çıkarlarının askeri operasyonla uyumlu olması ve bölgesel güç dengesinin müdahaleye uygun zemin sağlamasına karşın, BMGK'da daimi üyelerin vetoya başvurusuyla sistemi kilitlendiği ikinci bir durum da mevcuttur. Bu durumda devletler kendileri açısından krizin ciddiyet derecesine bağlı olarak, BM sistemini devre dışı bırakıp tek taraflı veya bölgesel güvenlik örgütleri çerçevesinde ortaklaşa bir askeri müdahaleye başvurabilirler. İkinci durumda BM kolektif güvenlik sistemi etkisiz duruma gelmekte ve askeri operasyon uluslararası hukuk açısından tartışmalara neden olmaktadır. BM sistemi *by-pass* edilerek gerçekleştirilen müdahaleler arasında, hukuki durumu, meşruiyeti ve ortaya koyduğu siyasi sonuçlar açısından en tartışmalı örnek NATO'nun Kosova'ya müdahalesi olmuştur. BMGK aldığı 1160 sayılı karara göre Kosova'daki durumu BM Antlaşmasının 39. maddesine göre bölgede barış ve güvenliğe yönelik bir tehdit olarak tanımlamıştır. Ancak Güvenlik Konseyinde herhangi bir devleti veya bölgesel güvenlik örgütünü askeri operasyon konusunda yetkilendirilen bir karar alınmamıştır. ABD ve NATO üyeleri, Rusya'nın böyle bir karar tasarısını kesinlikle veto edeceğini düşündüklerinden Konsey gündemine getirmemişlerdir (Keskin, 2006: 58-59).

Diğer taraftan Rusya, ulusal ve stratejik çıkarları açısından kritik olarak değerlendirdiği ve kendi güç sahası içinde yer alan Moldova, Gürcistan ve Tacikistan'daki çatışmalara, Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) bünyesinde geliştirdiği 'barış gücü rejimi' vasıtasıyla müdahale etmiştir (Lynch, 2000). Ancak 'BDT barış gücü rejimi' BM çerçevesi altında oluşturulan rejimlerle karıştırılmamalıdır. BM hukukuna göre barış gücünün amaçları ateşkes antlaşmasının uygulanmasını denetleme, insan haklarını ihlallerine engel olma ve insani yardım dağıtma gibi konularla sınırlanmıştır. BM çerçevesindeki barış gücü rejimleri 'tarafsızlık' ve sadece meşru müdafaa durumunda 'minimum güç kullanımı' gibi ilkeleri benimsemektedir. BM operasyonlarının aksine angajman kurallarının açıkça belirlenmediği BDT barış gücü rejimlerinde Rus askerlerinin bu gibi normları sıklıkla çiğnediği ve askerlerin taraf tutarak çatışan gruplarla birlikte savaştığı görülmüştür. Bununla birlikte Rusya, BDT barış gücü operasyonlarına uluslararası yasal bir statü, meşruiyet ve maddi kaynak sağlama amacıyla BM'den bir yetkilendirme kararı çıkarmak için diplomatik çaba sarf etmiştir. Ancak, bu talepler Batılı güçler tarafından olumlu karşılık bulmamış ve Moskova bu konuda istediğine ulaşamamıştır (Sagramaso, 2008; Hopf, 2005: 239).

Son olarak güç dengesinin müdahale taraftarı aktörler açısından elverişli görülmediği örnek olaylar, BM kolektif güvenlik sistemi çerçevesinde bir çözümün veya bölgesel organizasyonlar/askeri koalisyonların hamiliğinde bir operasyonun meydana gelme olasılığının en düşük olduğu üçüncü bir durumu yansıtmaktadır. Güç dengesinin elverişsiz olduğu durumlarda, bazı güçlerin devam eden

çatışmayla ilgili önemli stratejik çıkarları olabilir. Ancak olası bir operasyonun mevcut bölgesel şartlar çerçevesinde başarıya ulaşma olasılığı zayıfsa, bu çıkarın göz ardı edilmesi mümkündür. Güç dengesinin elverişsiz olduğu ve BMGK'da çok taraflı müdahale kararı alınmadığı durumlarda askeri güç kullanımı içeren tüm inisiyatiflerin tıkanması söz konusu olabilir. 2011'den sonra iç savaşa dönüşen Suriye krizinde insan hakları ihlallerini engellemek için rejim karşıtı bir askeri müdahale yapılamamasını güç dengesi faktörünü dikkate alarak açıklamak mümkündür.

Bir sonraki bölüm, yukarıda tanımlanan bu üç durumu yansıtan farklı örnek olay incelemeleri sunmaktadır. I. Körfez Savaşı, Kosova müdahalesi ve Suriye iç savaşı yukarıda tartışılan faktörler bakımından incelenmektedir. Suriye'de sivil çatışmalar, BM çerçevesinde müdahale edilen 2011 Libya iç savaşıyla yakın dönemde ve benzer nedenlerle ortaya çıkmıştır. Suriye iç savaşının Libya kriziyle karşılaştırılabilir olarak incelenmesi, ulusal çıkarlar ve bölgesel güç dengesi faktörlerinin uluslararası müdahale kararları üzerinde nasıl etkili olduğunu ortaya koyacaktır.

4. Örnek Olay İncelemeleri

4.1. Birinci Durum: I. Körfez Savaşı

2 Ağustos 1990 tarihinde, Irak Devlet Başkanı Saddam'ın Kuveyt'e saldırısıyla başlayan Körfez krizi, soruna BM Antlaşması çerçevesinde çözüm bulma çabalarını daha önce örneği görülmemiş bir biçimde harekete geçirmiştir (Abdulghafour, 1992). 29 Kasım 1990'da BMGK'da alınan 678 sayılı karara göre, Irak ordusu 15 Ocak'a kadar Kuveyt'ten çekilmezse, gereken bütün yöntemlere başvurulabileceği ilan edilmiştir. 17 Ocak 1991 tarihinde BM yetkilendirmesi altında harekete geçen uluslararası askeri koalisyon Irak güçlerine karşı hava operasyonunu başlatmıştır. 24 Şubat'ta kara saldırısının başlamasının ardından, Irak dört gün içinde savaşı kaybederek geri çekilmiştir (Yalçınkaya, 2008: 266-271). I. Körfez savaşı, bir önceki bölümde bahsedilen birinci duruma verilebilecek en uygun örnektir. Küresel/bölgesel güç dengeleri ve ulusal çıkarların askeri müdahaleyi teşvik etmesinin yanı sıra, BMGK'daki atmosferin bu kadar olumlu olduğu başka bir örnek bulabilmek zordur. Sonuçta Saddam'ın Kuveyt'ten çıkarılması çok az risk alınarak ve düşük bir maliyetle başarılmıştır. İki tarafın kaybı oldukça asimetriktir (Sander, 2005: 570).

4.1.1. Ulusal Çıkarlar

Saddam'ın Kuveyt'i işgali, bölgedeki petrol kaynaklarının güvenliğini ve denetimini önemseyen Batılı devletler ve başta Körfez ülkeleri olmak üzere Arap devletlerinin çoğu tarafından kabul edilemez bir durumu ortaya çıkarmıştır. Batılı ülkelerin temel endişelerinden biri petrol fiyatlarının kontrolden çıkması olmuştur. Basra körfezi önemli bir petrol geçiş güzergâhı olduğundan, bölgenin istikrarsızlaşması küresel enerji güvenliği ve küresel ekonomi açısından büyük bir riskti. Soğuk Savaş'ın son döneminde ABD ve NATO perspektifinde Basra körfezine yönelik en önemli tehditler Sovyetler Birliği ve İran olarak görülmekteydi. 1990'lara gelindiğinde Sovyetler Birliği dağılma sürecinde iç politik ve ekonomik sorunlarla boğuşurken, İran 1980-1988 Irak-İran savaşı ertesinde bitkin durumdaydı. Bu durumda zamanında İran'a karşı denge unsuru olarak desteklenen Saddam kontrolden

çıkarak, Basra Körfezi'nin güvenliğine yönelik en büyük tehdit haline gelmiştir (Abdulghafour, 1992: 93; Schwab, 2009: 6-7).

Diğer taraftan bölgesel dengeler açısından, Kuveyt'in bağımsızlığı Körfez ülkeleri ve Suudi Arabistan için oldukça kritiktir. Bu bakımdan Saddam'a cevap verilmezse yarın başka küçük körfez ülkelerine de saldırılabileceği endişesi gündeme gelmiştir (Alterman, 2007; Amiri ve Soltani, 2011). Saddam'ın bu tek taraflı saldırgan hamlesi, bir önceki bölümde bahsedilen 'tehdit dengesi' perspektifinde öngörüldüğü gibi ABD, İngiltere, NATO üyeleri ve Körfez Arap ülkelerini bir araya getirmiştir.³

4.1.2. Güç Dengesi

Hem küresel güç dengesi, hem de bölgesel dinamikler müdahaleyi kolaylaştırma açısından oldukça olumlu bir atmosfer yaratmıştı. Irak'taki Baas rejiminin eski destekçisi SSCB şimdi parçalanma sürecinde siyasi ve kimlikli sorunlar yaşıyordu. Ayrıca ekonomik açıdan ABD'nin yardımına muhtaç durumda olan SSCB, başlangıçta savunduğu diplomatik çözümler üzerinde fazla ısrar etmeyerek askeri operasyona razı olmak zorunda kaldı (Abdulghafour, 1992).

Bölgesel dinamikler incelendiğinde, oluşan tabloda Arap devletlerinin de Saddam'dan tehdit algıladığı anlaşılmaktadır. Bu devletlerin çoğu, Kuveyt'in işgaline karşı alınan kınama kararına Arap liginde evet oyu vermişlerdir (Polk, 2005: 167). Diğer taraftan İran, Irak'la yapılan savaş neticesinde askeri açıdan bitik düşmüş durumdaydı ve Körfezde Saddam etkisinden çekiniyordu (Abdulghafour, 1992: 34-35). Bu bölgesel ortam, ABD'nin bölgedeki Arap devletlerini yanına alarak koalisyonu güçlendirmesini mümkün kılmıştır. İran açısından ABD en büyük düşmandı. Ancak dönemin şartları dikkate alındığında Tahran için karşı dengelemeye girişecek yeterli kapasite ve potansiyel müttefikler bulunmuyordu.

Bununla beraber, bölgesel konjonktür ABD'nin birkaç taviz vererek Körfez ülkeleri dışında diğer Arap müttefiklerini koalisyonla katılmaya ikna etmesini mümkün kılmıştır. ABD tarafından Mısır'ın borçları silinmesi ve yeni krediler açılması, Kahire'nin koalisyonla askeri destek sağlaması ile sonuçlanmıştır. Ayrıca Suriye'ye para ve silah yardımı yapılması ve Lübnan'daki müdahalesini sürdürme izni verilmesi neticesinde, Suriye'den de askeri destek sağlanmıştı (Polk, 2005: 169). Sonuçta bölgesel dinamikler askeri müdahaleyi operasyonel açıdan oldukça kolaylaştırmış ve başarılı kılmıştır. Fakat BMGK onayının sağladığı yasal zemin de meşruiyet algısının güçlendirilmesi bakımından önemlidir.

4.1.3. BM Güvenlik Konseyi Onayı

Irak'ın Kuveyt'e saldırmasının ardından birkaç saat içinde acil durum toplantısı yapan Güvenlik Konseyi Irak'ın derhal geri çekilmesini öngören 660 sayılı kararı çıkardı. Ardından ABD ve SSCB, Irak'ı kınayan ortak bir açıklama yayınladılar. Birkaç gün sonra Irak'a ticari boykot uygulaması çağrısında bulunan 661 sayılı karar alındı (Polk 2005: 166).

Devam eden süreçte Sovyetler Birliği, Mısır ve Arap Ligi'nin bazı arabuluculuk çabaları sahne aldı. Moskova uzun süre diplomatik çözüm ve zorlayıcı yaptırımlar konusunda ısrar etse de sonunda ABD'nin pozisyonuna destek vermek zorunda kaldı. 29 Kasım 1990'da 678 sayılı karar BMGK'dan geçti (Brands, 2004). Daimi üyelerden SSCB karara kabul oyu verirken, Çin çekimser oy kullanmayı tercih etmiştir. Çin'in kararı veto etmemesine iki yıl önce yaşanan, Tiananmen Meydanı olayları sebebiyle uluslararası eleştiri altında olmasının etkili olduğu belirtilmektedir. Çin ayrıca yeni oluşan dünya düzeninden dışlanmaktan çekindiği için uyumsuz bir aktör olarak algılanmak istememiştir (Abdulghafour, 2008: 56-57).

Böylece müdahalenin BM yetkilendirmesi altında gerçekleşmesiyle, kolektif güvenlik sisteminin etkin olduğu nadir örneklerden birisi ortaya çıkmıştır. BMGK yetkilendirme kararı ABD liderliğinde gerçekleşen operasyona yasal ve meşru zemin hazırlamış ve otuzdan fazla ülkenin desteğini beraberinde getirmiştir. ABD Başkanı George Bush daha sonradan BMGK kararı olmasaydı dahi Irak'a karşı askeri müdahale gerçekleştirileceğini açıklamıştır. Bu durum operasyon kararında etkili olan temel faktörlerin ulusal çıkarlar ve güç dengesi olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan, BMGK onayının Bush'un muhtemelen daha önce aldığı savaş kararının, iç politika ve uluslararası kamuoyunda kabul görmesini kolaylaştırdığı öne sürülmektedir (Brands, 2004: 131).

4.2. İkinci Durum: Kosova Müdahalesi

Kosova krizinin başlangıcı, Yugoslavya'nın dağılma süreci içinde Kosovalı Arnavutların bağımsızlık ilan etmesine dayanır. Bosna savaşı boyunca Sırların buna karşı ciddi tepki vermemesi sonucu Arnavutlar söz konusu bölgeyi fiilen yönetmeye başlamışlardır. Daha sonra etnik gerilimin tırmanmasıyla birlikte Kosova Kurtuluş Ordusu (UÇK) faaliyete geçmiş ve 1997 yılında çatışmalar yoğunlaşmıştır. Taraflar arasında başlayan Rambouillet görüşmelerinin başarısız olmasının ardından Sırlar Kosova sınırında yığınak yapmaya başlamıştır. 20 Mart 1999 tarihinde Sırların Kosova'ya girmesiyle, Balkanlarda yeni bir soykırım yaşanması ihtimali belirmiştir. 24 Mart'ta BM yetkilendirmesi olmadan harekete geçen NATO güçleri Kosova'yı bombalamaya başlamış, NATO müdahalesi üç ay içinde Sırların geri çekilmesini sağlamıştır (Keskin, 2006).

4.2.1. Ulusal Çıkarlar

Kosova'ya müdahaleyi gerçekleştiren NATO üyesi ülkeler için ulusal ve stratejik çıkarlar temelde krizin yarattığı bölgesel etkilerle ilgilidir. Kosova'da Arnavutlara karşı girişilen etnik soykırımın getireceği mülteci sorunu başta Makedonya olmak üzere bütün Balkanların istikrarsızlaşmasına yol açabilecek potansiyele sahipti. Tim Judah'a (2009: 127-128) göre Kosova Karadeniz'in doğusunda uzak bir konumda olsaydı (Abhazya çatışmasında olduğu gibi), Avrupalı ülkeler ve ABD soruna çok daha az ilgi gösterecekti. Ancak Batı Balkanlar bölgesi Avrupa'nın jeopolitik bütünlüğü içinde yer aldığından, bölgenin istikrarlı kılınması AB ülkelerinin siyasal,

³ Koalisyonla katılan Arap devletleri; Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar, Bahreyn, Umman, Mısır, Suriye ve Fas'tan oluşmaktadır (Abdulghafour, 1992: 151).

ekonomik çıkarları ve güvenliği açısından önemliydi. Bu bağlamda AB'yi oluşturan ülkeler, bölgedeki ülkeleri kurumsal ilişkiler vasıtasıyla kendi yörüngesine çekmeyi ve dönüştürmeyi hedeflemiştir. Böylesine önemli ve Avrupa'nın ayrılmaz bir parçası olarak görülen bir coğrafyada, Kosova gibi istikrarsız bir 'gettonun' varlığı tahammül edilemez bir durumdu (Judah, 2009: 128).

Diğer taraftan, Bosna'dan alınan derslerin de AB ülkelerini ve ABD'yi müdahale kararı almaya teşvik ettiği söylenebilir. Kosova'dan daha büyük bir insani felaketin yaşandığı Bosna'da Avrupa'nın tek ses halinde hareket edememesi ve kaybedilen zamanın ardından, en sonunda Avrupa'nın göbeğinde yaşanan katliamı durdurmak için müdahale etmek zorunlu hale gelmişti. Bu kez Kosovalı Arnavutlar soykırımın eşiğindediler ve bu inkâr edilemez gerçeklik karşısında hemen harekete geçmemek yalnızca çözümü geciktirecek ve krizin maliyetlerini arttıracaktı. Ayrıca Yugoslavya'daki Miloşeviç rejiminin Avrupa'nın yanı başında Batıya meydan okuyarak hareket etmesine daha ne kadar izin verilebilirdi? (Howorth, 2013)

Ancak birçok uluslararası güvenlik krizinde olduğu gibi, buradaki temel sorun da müdahalenin yükünü kimin üstleneceğiydi. ABD tarafı sorunun daha çok Avrupa güvenliği ile ilgili bir mesele olduğunu ve Avrupalı devletlerin elini taşın altına koymasına gerektiğini düşünüyordu. Fransa başlangıçta BM yetkilendirmesi olmadan harekete geçmekten kaçınan bir pozisyon takınıyordu. Tony Blair yönetimindeki İngiltere ise en ateşli biçimde müdahaleyi destekleyen taraf haline gelmişti. İngiltere'nin Kosova'da kapsamlı NATO harekâtını savunan başat aktör olarak belirmesinin iki temel nedeni bulunmaktadır. Birincisi İngiltere, güvenlik politikaları kapsamında ABD'yle olan özel ilişkisini korumak istiyor ve ABD'nin kıta güvenliğine doğrudan müdahil olma konumunu korumasına sıcak bakıyordu. Ayrıca İngiltere Avrupa güvenliğinde kilit bir aktör olduğunu hatırlatarak, Fransa ve Almanya tarafından desteklenen Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği (AGSK) girişimine karşı kendi konumunu güçlendirmeyi hedefliyordu (Richardson, 2000: 146-155).

Yukarıdaki değerlendirmeler, devletlerin uluslararası kurumlara yaklaşımında kendi ulusal çıkarları üzerine yaptığı hesapların ve aralarındaki pazarlıkların ne denli önemli olduğunu göstermektedir. İngiltere ve ABD'nin Kosova'ya NATO operasyonunu savunmasının bir diğer sebebi de stratejik açıdan NATO'nun Soğuk Savaş sonrasındaki yeni misyonunu meşru gösterme ve kanıtlama yönündeki amacıdır. İngiltere başbakanı Blair sonradan yaptığı bir değerlendirmede, Kosova operasyonunun NATO'nun güvenilirliğini arttırmak için önemli rol oynadığını savunmuştur. Ona göre, eğer NATO krize müdahale etmeseydi, ittifakın dünyadaki istikrarı koruma misyonuna duyulan güven güçlü biçimde sarsılacaktı. Dolayısıyla dünyanın çeşitli bölgelerindeki despot yönetimler NATO'ya meydan okumaktan çekinmeyecekti (Richardson, 2000: 151-152).

Sonuçta İngiltere ve ABD liderliğinde NATO üyeleri arasında konsensüsü sağlamak mümkün olmuştur. 24 Mart 1999 tarihinde, NATO Kosova ve Sırbistan üzerinde bombardıman harekâtını başlatmıştır. NATO güçleri üç ay içinde Miloşeviç'i Kosova'dan çekilmeye zorlamıştır. Kosova'daki Arnavut güçlerin UÇK bünyesindeki homojen

ve örgütlü yapısı, kara güçleri devreye sokulmadan çok daha az riskli bir hava operasyonu ile başarıya ulaşmayı mümkün kılmıştır. UÇK'nın NATO'yla eşgüdüm içerisinde adeta İttifakın kara kuvvetleri gibi davrandığı görülmektedir. Uluslararası kara güçleri, bölgede kontrol ve istikrarın sağlanmasından sonra devreye sokulmuştur (Bkz. Bekaj, 2010). Operasyonun maliyet ve riskini düşüren bir diğer faktör de, Miloşeviç rejimine aktif destek veren bir karşı dengeleme ittifakının bulunmamasıdır.

4.2.2. Güç Dengesi

Sovyetler Birliği'nin yıkılma sürecine girdiği yıllarda Doğu Avrupa genelinde yaşanan devrimler sonucu sosyalist rejimlerin çöküşü bölgesel güç dengesini köklü bir şekilde değiştirmiştir. Bölgede göreve gelen yeni rejimler demokrasiye bağlılıklarını ilan etmiş ve Avrupa'ya yönelmişlerdir. Diğer taraftan NATO Barış için Ortaklık (BiO) programı çerçevesinde askeri işbirliğinin kapısını eski Varşova Paktı üyelerine açmıştır. 1994-1995 yıllarında, Bulgaristan, Romanya, Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Arnavutluk ve Makedonya NATO'nun programına dâhil olarak İttifak üyelerinden askeri yardım ve eğitim desteği sağlamaya başlamıştır ("Partnership for," 2020). Polonya, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti, Kosova operasyonundan bir süre önce İttifaka katılırken, yukarıda sayılan bölge ülkelerinin NATO'yla işbirliği ve entegrasyon süreçleri devam etmekteydi.

Böyle bir ortamda Miloşeviç rejiminin ve Rusya'nın bölgedeki tek önemli müttefiki olan Yugoslavya'nın bütünlüğünün koruması, Rusya içinde ulusal çıkarlar bağlamında tartışma konusu haline gelmiştir. Ancak bunun başarılması sadece askeri nitelikli bir ittifakın kurulmasıyla mümkün olabilecekti. Rusya'nın bu amaç uğruna NATO ülkeleriyle askeri açıdan karşı karşıya gelmeyi göze alması gerekiyordu. Vladimir Baranovsky'e (2000: 103-104) göre Rusya bölgesel gelişmeleri ve yeni oluşan dengeyi iyi okuyarak böyle maliyetli bir adım atmaktan çekinmiştir. Miloşeviç'in an itibarıyla Rusya'nın askeri desteğine ihtiyacı vardı, ancak ileride ülkeyi yeniden inşa edebilmek için en nihayetinde Batılıların desteğini arayacaktı. Ekonomik açıdan bakıldığında Balkanlar artık Rusya'nın ulusal çıkarları açısından önemli bir rol oynamıyordu. Avrasya'da savunmacı bir konuma geçen Rusya daha çok BDT ülkeleri arasında birlik sağlamak ve Moskova'nın bölgesel hâkimiyetini korumak için çalışmaktaydı. Bu bağlamda Baranovsky (2000) Moskova'nın NATO operasyonuna karşı tepkisini, Rusya'nın Balkanlardaki stratejik çıkarları temelinde açıklanmasına karşı çıkmaktadır. Ona göre Moskova'nın rahatsızlığının esas kaynağı, NATO'nun egemen bir devletin sınırları içindeki etnik çatışmaya müdahale etmesinin Rusya'nın güvenliği ve çıkarları açısından tehlikeli bir emsal oluşturacak olmasıydı.

Sonuç olarak, Rusya Kosova müdahalesine karşı olsa da, bölgesel konjonktür Moskova'nın yerel müttefiklerle birlikte karşı dengelemeye girişme ve operasyonu caydırma imkanını sınırlamaktaydı. Kriz 1990'ların başlarında meydana gelse bir Yunanistan-Sırbistan-Rusya karşı ekseninden bahsedilebilirdi. Ancak 1996'da milliyetçi Andreas Papandreu'nun yerine Avrupa yönlü pragmatik bir dış politika çizgisi izleyen Kostas Smitis'in göreve gelmesi, bu eksene darbe vurmuştur. Nitekim iç politik muhalefete ve Yunan kamuoyunun baskısına rağmen Simitis NATO

operasyonuna destek vermekten çekinmemiştir (Kostakos, 2000: 167).

4.2.3. BM Güvenlik Konseyi Onayı

Kosova'ya askeri müdahale için BMGK'da gündeme gelecek tasarının Rusya ve Çin'in karşıt tutumları nedeniyle doğrudan reddedileceği düşünülmüştür. Rusya'nın olumsuz yaklaşımının temelinde, egemen bir devletin sınırları dahilindeki etnik çatışmaya dışarıdan müdahale edilmesinin kendisiyle ilişkili sorunlara olası yansımaları yer almaktaydı. 1999 yılı Rusya'nın Çeçenistan'daki ayrılıkçı çatışmaya karşı askeri operasyon başlattığı kritik bir döneme rastlamaktadır. Kısacası Rusya'nın temel kaygıları, bugün Sırbistan'da yaşananlar yarın Rusya'da olabilir mi sorusu etrafında dönmüştür. Diğer taraftan Gürcistan'da Şevardnadze, Azerbaycan'da Aliyev yönetimleri NATO'nun Kosova'da giriştiği barış zorlama operasyonunu kendi örnekleri (Abhazya ve Karabağ çatışmaları) açısından cazip görerek desteklemiştir (Baranovsky, 2000: 104-105). Bu durum Moskova'da, NATO'nun gelecekte BM yetkilendirmesi olmadan Rusya'ya çevreleyen etnik sorunlara da müdahale edebileceği endişesini uyandırmıştır.

Benzer şekilde NATO müdahalesi Çin'in "bugün Balkanlarda yaşananlar yarın Asya'da tekrarlanabilir mi" sorusu çerçevesindeki endişelerini ortaya çıkarmıştır. Pekin NATO'nun Asya'daki sorunları bahane ederek kendisini çevreleme stratejisi izleyebileceğini düşünmüştür (Zhang, 2000). Ancak konjonktür açısından bu iki gücün Balkanlar'daki bölgesel dinamikleri yönetememesi, tepkilerinin Güvenlik Konseyi platformuyla sınırlı kalmasına neden olmuştur. Bu durum, askeri müdahaleye yönelik fayda/maliyet hesaplarını etkilemiştir. NATO üyeleri BM yetkilendirme kararına ihtiyaç duymadan sahadaki UÇK milisleriyle koordineli biçimde düşük maliyetli ve başarılı bir operasyon gerçekleştirmiştir (Bekaj, 2010). Rusya ve Çin'in ABD ve NATO'nun planlarına yönelik benzer endişeleri on yıllık bir zaman aralığından sonra Suriye krizi çerçevesinde yeniden su yüzüne çıkacaktır. Ancak Orta Doğu'daki dinamikler, Rusya'ya BMGK veto kartının dışında ve ona ek olarak karşı dengeleme ittifaklarını da kullanma fırsatı sunacaktır.

4.3. Üçüncü Durum: Suriye Krizi

Arap Baharının etkisiyle, Mart 2011'de Suriye'nin Dera kasabasında başlayan ayaklanmalar Beşer Esad rejiminin muhaliflere karşı silahlı yöntemlere başvurmasının ardından birkaç ay içinde ülkeyi saran bir iç savaş haline gelmiştir. BM içerisinde atılan diplomatik adımların sonuç vermemesi ve uluslararası askeri müdahaleye ilişkin herhangi bir karar alınamaması kısa sürede insani felaketin boyutlarının büyümesine neden olmuştur. Ancak geçmişte uluslararası krizlere BM yetkilendirmesi olmadan da müdahale edilmiş olduğu gerçeği, askeri müdahalenin yapılamamasının nedenlerini BM Güvenlik Konseyindeki durum dışında da aramayı gerektirmektedir.

4.3.1. Ulusal Çıkarlar

Krizin ilk aşamalarından itibaren Batılı ülkelere gelen resmi açıklamalarda, çözümün ancak Esad'ın görevden uzaklaştırılmasıyla mümkün olabileceği vurgulanmıştır. Örneğin ABD Başkanı Barack Obama, 18 Ağustos 2011 tarihinde Esad'ın görevden çekilmesinin zamanının

geldiğini ve çözümü rejim değişikliğinde gördüğünü ifade etmiştir. Rusya'nın algılamasında, ABD'nin bu amacının ardında yatan motivasyonlar insani olmaktan uzaktır. Kremlin'e göre ABD Soğuk Savaş'ın ilk döneminden beri, dış politika çizgisinden memnun olmadığı Suriye rejiminin değiştirilmesini hedeflemektedir (Charap, 2013: 37).

ABD'nin bu açıklamasına İngiltere, Fransa, Almanya'nın da destek verdiği ve açıkça Esad'ı görevi bırakmaya çağırdığı görülmüştür ("Esad'a Koltuğunu," 2011). Suriye'deki rejimde herhangi bir reform yapılamaması insani krizin aşılmasını imkânsızlaştıran en önemli faktörlerden biri olmuştur. Ancak ABD'nin Suriye iç savaşı öncesinde de, İran ve Hizbullah çizgisine yakın bir politika izleyen Beşer Esad rejiminden memnun olmadığı açık bir gerçektir. 2005'teki Lübnan eski Başbakanı Refik Hariri suikastının hemen ardından ABD Suriye'yi suçlamış ve rejim üzerinde uluslararası bir izolasyon kampanyası başlatmıştır. Avrupalı devletler bu girişime destek verdiği görülmektedir. ABD açısından Esad rejiminin devrilmesi, ayrıca İran'ın bölgede yalnızlaştırılması anlamına gelmekteydi. Bu şekilde İran'ın Suriye üzerinden Lübnan'daki Hizbullah unsurları ile bağlantı kurarak İsrail'in güvenliğini tehdit etme kapasitesine darbe vurmak mümkün olacaktı (Bkz. Goodarzi, 2013).

Özetle ABD ve bazı müttefiklerinin ulusal ve bölgesel çıkarları, Suriye'de Esad rejimi karşıtı politikalar izlemelerine neden olmuştur. Fakat Esad karşıtı ülkeler koalisyonu içinde, devam eden iç savaş ortamında rejime karşı hangi zorlayıcı önlemlerin nasıl alınacağı tartışma konusu olmuştur. Türkiye uzun süre Libya örneğinde olduğu gibi uçuşa yasak bir bölge ilan edilmesine yönelik çağrılarda bulunmuş, bu konuda ABD ve NATO'nun sorumluluk üstlenmesini beklemiştir (Demir, 2017: 71-79). Fransa 2013 yılında Suriye'de kimyasal silah saldırısının ardından askeri müdahale yönündeki iradesini yüksek sesle vurgulamış, ancak böyle bir girişim için gereken ön adımları atmaktan kaçınmıştır ("France Says," 2013). Esad yönetimine karşı cephe alan Körfez ülkelerinin de Batılı güçlerin liderliğini beklediği görülmüştür. Bölgenin daha da istikrarsızlaşmasından çekinen Arap Ligi ise Libya örneğinin aksine askeri müdahale çağrısında bulunmaktan kaçınmış ve barış planları geliştirmeye çalışmıştır (IISS, 2012; Howorth, 2013: 303).

Suriye'ye yönelik olası bir askeri operasyona liderlik etme konusunda şüphesiz akla gelen ilk aktör ABD olmuştur. Ancak Afganistan ve Irak operasyonu ardından Washington'da beliren müdahale yorgunluğu, ABD'nin yeniden uzun soluklu bir askeri operasyonu üstlenmesi olasılığını düşürmüştür. Avrupa genelinde ve ABD'de kamuoyları da askeri operasyon fikrine soğuk yaklaşmaktadır ("Obama's Syria," 2013). Olası müttefiklerin gereken yükü ve riskleri paylaşmakta isteksiz davranması, rejim karşıtı askeri müdahale seçeneğini gün geçtikçe masadan uzaklaştırmıştır. Rejim karşıtı pozisyon alan devletlerin çıkarlarına rağmen böyle bir girişimden uzak durmasında rasyonel tercih modeline göre avantaj, maliyet ve riskler üzerine yaptıkları hesaplar etkili olmuştur. Olası bir müdahalenin maliyetini ve risklerini arttıran faktörleri anlayabilmek için bölgesel dinamiklere daha yakından bakmak faydalı olacaktır.

4.3.2. Güç Dengesi

Suriye'nin rejimi korumak adına iç savaşın başlamasından itibaren, Steven David'in (1991) toplu dengeleme teorisi perspektifine uygun olarak İran ve Rusya'yla ittifakını güçlendirdiği gözlemlenmektedir. Rusya için Suriye bölgesel politikası kapsamında terk edemeyeceği önemli bir ortak konumundadır. Moskova, Sovyetler Birliği döneminden beri Suriye'yle devam eden geleneksel ittifak ilişkisini korumaya çalışmaktadır. Askeri açıdan Suriye ve Rusya arasında güçlü bir müttefiklik bağı bulunmaktadır. İç savaş başladığında Suriye ordusunun silahlarının %90'ını Sovyet ve Rusya ürünleri oluşturmaktaydı. Diğer taraftan Suriye, 1971 yılında Tartus deniz üssünü Rus donanmasının kullanımına açmıştır. Rus deniz gücünün Akdeniz'de sahip olduğu tek üs olan Tartus limanı Rusya'nın bölgedeki varlığı açısından oldukça kritiktir (Deniz 2013; Trenin, 2013).

Bununla birlikte, Moskova'nın Orta Doğu üzerine jeopolitik endişeleri Esad rejiminin desteklenmesini gerektirmektedir. Rusya'ya göre rejimin devrilmesi, ABD müttefikleri ve muhalif devletler ekseninde güç dengesinin Amerikan müttefikleri lehine bozulmasını sağlayacaktır. Bu durumda Rusya, bölgedeki etkisinin elimine edilmesi riskiyle karşı karşıya kaldığını düşünmektedir. Orta Doğu barış sürecinden dışlanmak istemeyen Rusya, Suriye'deki müttefik rejimi korumak için elinden geleni yapmaktadır (Allison, 2013). 2009 yılında, Suriye'deki Tartus deniz üssünün Rusya tarafından modernize edilmesi, Rusya'nın bu ülkedeki askeri varlık ve etkinliğini koruduğu yönünde önemli bir mesaj olmuştur (Tudoroiu, 2015, 149). Suriye'de görev yapan ve sayıları 10 binleri bulduğu tahmin edilen Rus askeri danışmanlar konusu da olayın farklı bir boyutunu temsil etmektedir. 2012 Aralık ayında, Batıda çıkan haberlere göre bu danışmanlar Suriye'nin Rusya tarafından güçlendirilen hava savunma sistemlerini kontrol etmekteydiler. Bu gibi faktörler, Batılı güçlerin Esad rejimi karşıtı bir askeri girişimde bulunma kararını zorlaştırmada önemli rol oynamıştır (Allison, 2013: 802). ABD ve NATO güçlerinin Suriye'de başlattığı tüm askeri girişimlerde Rusya faktörünü her zaman göz önüne aldığı görülmektedir.

Suriye'de rejimin korunması Rusya'nın yanı sıra İran'ın bölgesel güvenlik çıkarları açısından da son derece önemlidir. İran yönetimi, İsrail'e karşı bir caydırıcılık ve tehdit unsuru olarak desteklediği Lübnan'daki Şii Hizbullah örgütüyle bağlantılarını Suriye üzerinden sağlamaktadır. Çatışmaların başlangıcında, İran'ın Esad rejimine hem finansal destek, hem de hava yoluyla silah yardımı ilettiği gündeme gelmiştir (IISS, 2012). 2012'den sonra, İran Devrim Muhafızlarına bağlı askeri birliklerin Suriye iç savaşında sahadaki varlığı ve faaliyetleri yükselişe geçmiştir. Ayrıca İran, Hizbullah militanlarının ve çeşitli ülkelerden gelen gönüllü Şii milislerin eğitilerek Suriye'ye yerleştirilmesinde önemli rol oynamıştır. Böylece, Suriye'de rejim karşıtı güçler karşısında yükselen karşı dengeleme girişimi çatışma sahasında aktif olarak faaliyet göstermeye başlamıştır (Hokayem, 2014). Kuzey Afrika'da komşu ülkelerden güvenlik desteği alamayan ve yalnızlaşan Libya'daki rejiminin durumuna kıyasla, Orta Doğu'daki bölgesel dinamikler Esad rejiminin lehinde önemli gelişmelere yol açmıştır.

Bu bağlamda Rusya'nın ve İran'ın rejime destekleri Suriye'de rejim karşıtı kapsamlı bir askeri müdahalenin maliyet ve risklerini arttırmıştır. Buna rağmen, Suriye'de kara güçlerini devreye sokmadan Libya tipi bir hava operasyonu çerçevesinde uçuşa yasak bölge ilan edilmesinin bir süre tartışıldığı görülmektedir. Ancak bu noktada, Suriye'nin hava savunma sistemlerinin Libya'ya nazaran oldukça gelişmiş durumda olduğu belirtilmiştir. Suriye'nin böyle bir hava operasyonuna karşı önceden planlar hazırlamış ve bu konuda Rusya'dan doğrudan destek almış olabileceği ifade edilmiştir (IISS, 2012).

Suriye'de Rusya'nın askeri varlığı ve rejime desteğinin getirdiği risklerin yanı sıra, olası bir operasyonun sahada koordine kuvvetler olmadan amaçlarına ulaşması pek kolay görülmemiştir. 1999 NATO hava operasyonunda Kosova Kurtuluş Ordusu (UÇK) sahada önemli bir işbirliği unsuruydu. Benzer şekilde, NATO'nun Libya operasyonu, muhalif isyancı gruplar üzerinde etkili olan ve o dönem bütüncül bir örgütlenme yapısı gösteren ve Libya Ulusal Geçiş Konseyi'yle (UGK) koordineli bir şekilde yürütülmüştür. BMGK'nın Libya'ya askeri müdahaleyi onaylayan kararı çıkmadan bir süre önce, UGK temsilcileri Fransa ve İngiltere'yle önemli temaslara yürütmüştür. Dahası Konsey temsilcilerinin olası bir hava operasyonu konusunda İngiliz askeri ve istihbarat yetkilileriyle görüş alışverişinde bulunduğu belirtilmektedir (Kuperman, 2013: 207-208; Barry, 2011). Suriye'de muhalif ve isyancı gruplar, Libya'daki durumla kıyaslandığında ideolojik ve örgütsel açıdan çok daha parçalı bir yapıda olmuştur (IISS, 2012). ABD'nin radikal İslamcı grupları da içermesi sebebiyle Suriye muhalefeti ile mesafesini koruduğu görülmektedir. (Demir, 2017: 72-73).

Özetle bölgesel güç dengesi ve Suriye'deki dinamikler rejim karşıtı bir askeri operasyon düzenlemeyi oldukça riskli ve maliyetli kılmaktaydı. Bu durum Suriye'deki çatışmaları gün geçtikçe daha da şiddetlenen bir vekâlet savaşına çevirmiştir. Suriye'deki istikrarsız ortam, Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) adlı terör örgütünün 2013 yılından itibaren Suriye topraklarında hızla ilerlemesini kolaylaştırmıştır. Bu durum ABD'nin politikalarında önemli değişikliklere neden olmuş, Washington stratejik önceliğini Esad'a karşı önlemlerden ziyade terörle mücadele hedefine doğru kaydırmıştır. 2014 yılında ABD liderliğindeki koalisyon güçleri Suriye'deki terör hedeflerine karşı hava operasyonlarına başlamıştır. 2015 Eylül ayına gelindiğinde Rusya da savaşa doğrudan müdahale etmek durumunda kalmış, Esad'a karşı muhalif gruplar ve terör unsurlarına karşı kendi hava operasyonlarını başlatmıştır (Ergun, 2018).

Burada dikkat edilmesi gereken nokta şudur. ABD Suriye'deki bazı hedefleri bombalasa da bu girişim hiçbir zaman Libya'da olduğu gibi rejim karşıtı bir operasyona dönüşmemiştir. Bunun en temel nedeni, Şam ve çevresinde rejimin kontrol ettiği bölgeler üzerinde Rusya'nın caydırıcılık unsurlarına dayanan koruyucu bir kalkanın varlığıdır. ABD ve Rusya'ya bağlı askeri güçlerin birbirleriyle doğrudan karşı karşıya gelmekten kaçındıkları görülmektedir. İki taraf Suriye'de yürüttükleri hava operasyonlarında askeri uçakların birbiriyle çatışmaya girmesini önlemek amacıyla aralarında özel iletişim hattı kurmayı da içeren ikili bir protokol imzalamışlardır ("U.S., Russia," 2015). 2017 ve 2018 yıllarında Suriye'de kimyasal

silah kullanımı sebebiyle iki önemli kriz yaşanmıştır. Uluslararası kamuoyunda yükselen tepkilerle karşı karşıya kalan ABD, söz konusu krizleri takiben iki ayrı hava operasyonu düzenleyerek Esad rejimine yönelik bazı sınırlı hedefleri vurmuştur. Ancak Washington'un bu askeri girişimlerinde, Rusya'yla çatışma riskini önlemek için Moskova'yı önceden bilgilendirdiği belirtilmektedir. Ayrıca ABD Savunma Bakanlığının, Suriye'de kimyasal silah kullanımına orantılı bir cevap verdiklerini ve saldırıları büyütmeye amaçlarının olmadığını açıklaması gerginliğin daha fazla tırmanmasını engellemiştir ("The US Warned," 2017; "Missiles over," 2018).

4.3.3. BM Güvenlik Konseyi Onayı

Suriye iç savaşıyla ilgili olarak bölgede ve çatışma sahasında oluşan güç dengesi, Rusya ve Çin'in BMGK'daki pozisyonunu da daha güçlü kılmıştır. Moskova ve Pekin, Suriye'ye yönelik uluslararası yaptırımların veya herhangi bir müdahalenin yolunu açabilecek karar tasarılarına karşı veto kullanmaktan çekinmemiştir (Chaziza, 2014). ABD ve Batılı daimi üyelerin Suriye konusundaki amaçlarının samimiyetinden kuşku duyan Rusya'nın rejim değiştirmeye sonuçlanabilecek her türlü girişime karşı durması doğaldır (Charap, 2013). Çin'in Suriye üzerinde Rusya ve İran kadar stratejik çıkarı bulunmasa da, ABD'ye karşı Suriye rejimini desteklemeyi tercih etmektedir. Rusya ve Çin uluslararası ilişkilerde egemenlik ilkesinin katı yorumuna sahip çıkmakta, ABD ve NATO'nun Avrasya coğrafyasındaki çatışmalar ve sorunlara müdahalelerde bulunulmasına karşı durmaktadır (Bellin ve Krause, 2010).

Peki Rusya'nın bilinen bu genel tavrına rağmen, Güvenlik Konseyinde Libya'yla ilgili 1973 sayılı karar oylanırken veto kartına başvurmaması nasıl açıklanabilir? Her şeyden önce, Rusya'nın Libya üzerinde Suriye'ye kıyasla ciddi stratejik çıkarları bulunmamaktaydı. Diğer taraftan Rusya, bölge ülkeleri ve Arap devletlerinin Kaddafi rejimi karşıtı pozisyonlarını ve Libya'da uçuşa yasak bölge oluşturulması yönündeki taleplerini dikkate almıştır. Bu bağlamda, Suriye'deki durumun aksine müttefiklerden mahrum durumdaki Kaddafi rejiminin uzun süre ayakta kalmasının mümkün olmadığı anlaşılmıştır. Durum böyleyken Rusya, gereksiz yere rejimin arkasında durarak Arap kamuoyu ve uluslararası toplum karşısındaki imajını olumsuz etkilemek istememiştir. Bu durum Rusya'nın bazı ülkelerle dış ilişkilerinde olumsuz sonuçlara yol açabilirdi (Kaczmarek 2011; Trenin, 2013: 6). Ayrıca Libya örneğinde bölgesel güç dengesi ve sahadaki durum elverişli görülürken BMGK kararı veto edilse dahi, NATO güçlerinin Kosova'da olduğu gibi insani müdahale girişimlerinde bulunup bulunmayacağı bir soru işaretidir.

Yukarıdaki değerlendirmeler uluslararası krizlere askeri müdahaleye giden yolda en önemli faktörlerin ulusal çıkarlar ve güç dengesi olduğu varsayımını desteklemektedir. Bu faktörler yalnızca müdahale taraftarı devletlerin kararı üzerinde değil, müdahaleye soğuk yaklaşan veya karşı çıkan güçlerin BMGK'da nasıl oy kullanacağı üzerinde dahi etkili olabilmektedir. Suriye ve Libya krizleri üzerine yaptığımız karşılaştırmalı inceleme temel bağımsız değişkenler olarak öne sürdüğümüz ulusal çıkarlar ve güç dengesinin, BMGK onayına kıyasla ne denli önemli rol oynadığını göstermektedir.

5. Sonuç

Sistem düzeyi savaşlardan sonra büyük güçler arasında oluşturulan konferanslar ve örgütlenmelerin temel amaçlarından biri, sistemde yer alan en önemli güçler arasında çok taraflı diplomasinin geliştirilmesi olmuştur. Viyana Kongresinden BM Güvenlik Konseyine bu tarz oluşumlar büyük güçleri aynı platformda bir araya getirerek, uluslararası barışın korunması için onlara özel sorumluluklar yüklemiştir. Güvenlik Konseyi beş daimi üyesine veto hakkı verilmesi, Konseyin daimi üyelerden birisi aleyhine karar alarak üyeler arasındaki ilişkilere zarar vermesini ve sistemin devamını riske atmasını engellemek için gerekli görülmüştür (Wouters ve Ruys, 2005: 5; Hehir, 2010: 140). Kalevi Holsti'nin (1991) de belirttiği gibi savaş sonu kurulan yeni düzenler, bir önceki dönemde yaşanan tecrübeler ve sorunlara yönelik geriye dönük bir bakış açısıyla oluşturulur. BM sisteminin öncelikli amacı, büyük güçler arasında tehlikeli çatışmaların tırmanmasını ve yeni küresel savaşların ortaya çıkmasını engellemek olmuştur.

II. Dünya Savaşı'ndan günümüze gelen süreçte nükleer silahların yayılması ve savaşın maliyetlerinin daha da artmasıyla, büyük güçler birbirleriyle doğrudan çatışmaya girmeme konusunda ihtiyatlı davranmaktadırlar. Bu durum küresel savaşların ortaya çıkmasını engellediği gibi, büyük güçlerin bölgesel çatışmalar ve iç savaşlara müdahale pratiklerini de biçimlendirmiştir. Çalışmada incelenen Suriye örneği, ABD ve Rusya'nın birbirlerine karşı ihtiyatlı davranışını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, BMGK'da veto uygulamasının ortadan kaldırılması, söz gelimi nitelikli çoğunlukla alınacak bir karar çerçevesinde Suriye veya Ukrayna gibi çatışma bölgelerine müdahale edilmesini garanti etmeyecektir. Dolayısıyla giriş bölümünde bahsedilen reform önerilerinin tek başına BM kolektif güvenlik sistemini çok daha etkin hale getirmesi mümkün görünmemektedir. Sonuç olarak, uluslararası krizlere müdahalelerin kimler tarafından ve hangi yöntemlerle yürütüleceğini belirleyen temel faktörler ulusal çıkarlar ve bölgesel güç dengeleri olmaya devam edecektir.

Kaynakça

- Abdulghafour, G.I. (1992). *United Nations' Role in the Gulf Crisis*. Lancers Books, New Delhi.
- Allison, R. (2013). Russia and Syria: Explaining Alignment with a Regime in Crisis. *International Affairs*, 89(4), 795-823.
- Alterman, J. B. (2007). Iraq and the Gulf States: The Balance of Fear. United States Institute of Peace, Special Report no. 189.
- Amiri, R. E., & Soltani, F. (2011). Iraqi invasion of Kuwait as Turning Point in Iran-Saudi Relationship. *Journal of Politics and Law*, 4(1), 188-194.
- Archer, C. (2001). *International Organizations* (3rd Ed.). Routledge, London.
- Aydın, M. (2004). Uluslararası İlişkilerin "Gerçekçi" Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği. *Uluslararası İlişkiler*, 1(1), 33-60.
- Baranovsky, V. (2000). Russia: Reassessing National Interest. A. Schnaber & R. Thakur (Ed.), *Kosovo and the Challenge of Humanitarian Intervention: Selective Indignation, Collective Action, and International Citizenship*, United Nations University Press, New York, 101-116.
- Barry, B. (2011). Libya's Lessons. *Survival*, 53(5), 5-14.
- Bekaj, A. (2010). The KLA and the Kosovo war: From Intra-State Conflict to Independent Country. Berghof Transitions Series, No. 8.

- Bellin E. & Krause P. (2012). Intervention in Syria: Reconciling Moral Premises and Realistic Outcomes. *Middle East Brief, Crown Centre for Middle East Studies*, No. 64.
- Bennett, A. L., & Oliver, J., K. (2002). *International Organizations: Principles and Issues*. Prentice Hall, New Jersey.
- Brands, H. (2004). George Bush and the Gulf War of 1991. *Presidential Studies Quarterly*, 34(1), 113-131.
- Burchill, S. (2005). *The National Interest in International Relations Theory*. Palgrave Macmillan, New York.
- Charap, S. (2013). Russia, Syria and the Doctrine of Intervention. *Survival*, 55(1), 35-41.
- Chaziza, M. (2014). Soft Balancing Strategy in the Middle East: Chinese and Russian Vetoes in the United Nations Security Council in the Syria Crisis. *China Report*, 50(3), 243-258.
- David, S. R. (1991). Explaining Third World Alignment. *World Politics*, 43(2), 233-256.
- Demir, İ. (2017). *Overconfidence and Risk Taking in Foreign Policy Decision Making: The Case of Turkey's Syria Policy*. Palgrave Macmillan, Cham.
- Deniz T. (2013). Suriye'nin Durumu, ABD-Rusya ve Türkiye'nin Tutumu. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 27, 314-332.
- Eralp A. (2004). Uluslararası İlişkiler Disiplininin Oluşumu: İdealizm-Realizm Tartışması. A. Eralp (Ed.), *Devlet, Sistem ve Kimlik: Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar*, İletişim Yayınları, İstanbul, 57-88.
- Ergun, D. (2018). External actors and VNSAs: An analysis of the United States, Russia, ISIS, and PYD/YPG. Ö. Z. Oktav, E. P. Dal, & A. M. Kurşun (Ed.), *Violent Non-State Actors and the Syrian Civil War*, Springer, Cham, 149-172.
- Esad'a Koltuğunu Bırak Çağırısı. (2011). Deutsche Welle, 19 Ağustos, <https://www.dw.com/tr/esada-koltu%C4%9Funu-b%C4%B1rak-%C3%A7a%C4%9Fr%C4%B1s%C4%B1/a-15327021> (Son erişim: 02.12.2020).
- France Says Ready to Act over Syria, Despite British Refusal. (2013). Reuters, August 30, <https://www.reuters.com/article/us-job-syria-crisis-france-idUSBRE97T0DF20130830> (Son erişim: 02.12.2020).
- Goodarzi, J. M. (2013). Syria and Iran: Alliance Cooperation in a Changing Regional Environment. *Ortaoğu Etütleri*, 4(2), 31-54.
- Hehir, A. (2010). *Humanitarian Intervention: An Introduction*. Palgrave Macmillan, New York.
- Hokayem, E. (2014). Iran, the Gulf States and the Syrian Civil War. *Survival*, 56(6), 59-86.
- Holsti, K. J. (1991). *Peace and War: Armed Conflicts and International Order, 1648-1989*. Cambridge University Press, New York.
- Hopf, T. (2005). Identity, Legitimacy, and the Use of Military Force: Russia's Great Power Identities and Military Intervention in Abkhazia. *Review of International Studies*, 31, 225-243.
- Howorth, J. (2013). Humanitarian Intervention and Post-Conflict Reconstruction in the Post-Cold War Era: A Provisional Balance-Sheet. *Cambridge Review of International Affairs*, 26(2), 288-309.
- Ikenberry, G. J. (2000). The Costs of Victory: American Power and the Use of Force in the Contemporary Order. A. Schnaber & R. Thakur (Ed.), *Kosovo and the Challenge of Humanitarian Intervention: Selective Indignation, Collective Action, and International Citizenship*, United Nations University Press, New York, 85-100.
- IISS (2012). Syria: Foreign Intervention Still Debated, but Distant. *Strategic Comments*, 18(6), 1-5.
- Judah, T. (2009). *Kosovo: What Everyone Needs to Know*. Oxford University Press, New York.
- Kaczmarek, M. (2011). Russia on the Military Intervention in Libya. OSW Analyses, March 23, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2011-03-23/russia-military-intervention-libya> (Son erişim: 03.12.2020).
- Keskin, F. (2006). İnsancıl Müdahale: 1999 Kosova ve 2003 Irak Sonrası Durum. *Uluslararası İlişkiler*, 3(12), 49-70.
- Kostakos, G. (2000). The Southern Flank: Italy, Greece and Turkey. A. Schnaber & R. Thakur (Ed.), *Kosovo and the Challenge of Humanitarian Intervention: Selective Indignation, Collective Action, and International Citizenship*, United Nations University Press, New York, 166-180.
- Kuperman, A. J. (2013). NATO's Intervention in Libya: A Humanitarian Success? A. Hehir & R. Murray (Ed.), *Libya, the Responsibility to Protect and the Future of Humanitarian Intervention*. Palgrave Macmillan, New York, 191-221.
- Kutlu, İ. (2018). Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde Reform Tartışmaları. *Bilge Strateji*, 10(19), 177-200.
- Lynch D. (2000). *Russian Peacekeeping Strategies in the CIS: The Cases of Moldova, Georgia and Tajikistan*. Macmillan Press Ltd, London.
- Mearsheimer, J. J. (1994). The False Promise of International Institutions. *International Security*, 19(3), 5-49.
- Missiles over Damascus. (2018). Economist, April 14, <https://www.economist.com/united-states/2018/04/14/america-britain-and-france-strike-syria> (Son erişim: 03.12.2020).
- Morgenthau, H. J. (1960). *Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace*. Alfred A. Knopf, New York.
- Obama's Syria Plan Faces Skeptical Public. (2013). Wall Street Journal, September 1, <https://www.wsj.com/articles/obamas-syria-plan-faces-skeptical-public-1378062310> (Son erişim: 03.12.2020).
- Partnership for Peace Programme. (2020). NATO, March 23, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50349.htm (Son erişim: 02.12.2020).
- Paul, T. V. (2005). Soft Balancing in the Age of US Primacy. *International Security*, 30(1), 46-71.
- Polk W. R. (2005). *Irak'ı Anlamak*. NTV Yayınları, İstanbul.
- Reus-Smit, C. (2014). International Law. J. Baylis, S. Smith, & P. Owens (Ed.), *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations* (6th Ed.), Oxford University Press, Oxford, 274-288.
- Richardson, L. (2000). A Force of Good in the World? Britain's Role in the Kosovo Crisis. P. Martin & M. R. Brawley (Ed.), *Alliance Politics, Kosovo, and NATO's War: Allied Force or Forced Allies?* Palgrave, New York, 145-164.
- Sagramaso, D. (2008). Russian Peacekeeping Policies. J. Mackinlay & P. Cross (Ed.), *Regional Peacekeepers: The Paradox of Russian Peacekeeping*, United Nations University Press, New York, 13-33.
- Sander O. (2005). *Siyasi Tarih: 1918-1994* (13. Baskı). İmge Kitabevi, İstanbul.
- Schwab O. (2009). *The Gulf Wars and the United States: Shaping the Twenty-First Century*. Praeger Security International, London.
- The US Warned the Russians ahead of Syria Missile Strikes. (2017). CNBC, April 7, <https://www.cnbc.com/2017/04/06/the-us-warned-the-russians-ahead-of-syria-missile-strikes-official.html> (Son erişim: 03.12.2020).
- Trenin D. (2013). The Mythical Alliance Russia's Syria Policy. Carnegie Moscow Center, https://carnegieendowment.org/files/mythical_alliance.pdf (Son erişim: 03.12.2020).
- Tudoroiu, T. (2015). The Reciprocal Constitutive Features of a Middle Eastern Partnership: The Russian-Syrian Bilateral Relations. *Journal of Eurasian Studies*, 6(2), 143-152.
- U.S., Russia Reach Agreement on Syrian Flights. (2015). Wall Street Journal, October 20, <https://www.wsj.com/articles/u-s-russia-reach-agreement-on-syrian-flights-1445371698> (Son erişim: 03.12.2020).
- Walt, S. M. (1987). *The Origins of Alliances*. Cornell University Press, New York.
- Waltz, K. N. (1979). *Theory of International Politics*. McGraw-Hill Inc, New York.
- Waltz, K. N. (2000). Structural Realism after the Cold War. *International Security*, 25(1), 5-41.

World Report 2019, Syria: Events of 2018. (2019). Human Rights Watch, <https://www.hrw.org/world-report/2019/country-chapters/syria> (Son erişim: 02.12.2020).

Wouters, J., & Ruys, T. (2005). Security Council Reform: A New Veto for a New Century. Egmond Paper, No 9.

Yalçınkaya, H. (2008). *Savaş: Uluslararası İlişkilerde Güç Kullanımı*. Ankara: İmge Kitabevi.

Zhang, Y. (2000). China: Whither the World Order after Kosovo. A. Schnaber & R. Thakur (Ed.), *Kosovo and the Challenge of Humanitarian Intervention: Selective Indignation, Collective Action, and International Citizenship*, United Nations University Press, New York, 117-127.